

דבר י שי"ח

ממרו שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

ביאורים בתפילת ראש השנה

מסוד חכמים ונבונים ומלמד דעת מבינים אפתחה פי בתפלה ובתחנונים. צ"ב מהו סוד חכמים ונבונים. וי"ל דבע"ז ז' ב' פליגי ר"א אומר שואל צרכיו ואח"כ יתפלל ר' יהושע אומר יתפלל ואח"כ שואל צרכיו וחכ"א שואל צרכיו בשר"ת או בבקשות הקודמות ומסיק שכן הלכה כחכמים, וזהו מסוד חכמים ונבונים שקבעו שתחלה יתפלל שבח ואח"כ יבקש בקשותיו אפתחה פי בתחלה בתפלה ואח"כ בתחנונים.

באין מליץ יושר כו' וצדקנו כו'. אין מובן מה טעם הוא זה. וי"ל דה"פ מתחלה אמר שתזכור לנו זכות אברהם זכות יצחק זכות יעקב ואח"כ אמר אם אין שום מליץ יושר מול המקטרג תפסוק לנו כפי ההלכה דסנהדרין שראו כולם לחובה פוטרין אותו וזהו תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט ולכן וצדקנו במשפט.

כבקות רועה עדו מעביר צאנו תחת שבטו. פי' כבעה"ב שמעביר מעשר בהמה תחת שבטו כמש"כ מעביר צאנו תחת שבטו וכמ"ש ברה"י א' ברה"ה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון כבני אימרנא פירש"י של מעשר בהמה והעשירי סוקרו בשבט לסיון כך כל מי שנגזר עליו אפשר להכיר וכמ"ש בהוריות ב"ב א' ואף שהאדם שנגזר עליו אין יודע כלום כמו שהכבש אין יודע שסקרו עליו וכ"כ בשם האריז"ל שאפשר להכיר מי שנגזר עליו.

מי יחי' ומי ימות מי בקצו ומי לא בקצו. נראה דזה פירוש למי ימות מי ימות בקצו ומי ימות בלא קצו מי ימות באש ומי בחרב כו' וכן הלאה.

ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזרה. ברה"ט ז' ב' חשיב ד' דברים ומוסיף שם שינוי השם והכא לא חשיב ל' משום שזה לא תלוי בעצמו אלא באחרים.

היום הרת עולם. פי' כמו בהריון וכמו ששם יכול הקב"ה להפך מזכר לנקבה כמו שהי' בדינה (עי' ברכות ס' א') כן בכל הגזרות שנגזר ברה"ה אפשר להפך, וכמ"ש ברה"י ז' ב' הרי שהיו ישראל צדיקים גמורים כו' הרי שהגזרה מתקיימת אלא שנהפכת ע"ש.

כתב מהרי"ל (מובא בד"מ או"ח ס"ס תקפ"ב ושו"ע שם) בשם הירושלמי מאן דדמיך בריש שתא דמיך מזלי' וכן מובא בדרשות ר"י בן שועיב דרשה לרה"ה בשם הירושלמי (ולפנינו חסר זה בירושלמי). והנה תיבת דמיך הוא תרגום שכיבה עי' ב"ר פע"ב סי' ג' לכן ישכב עמך הלילה עמך הוא דמיך עמי לית הוא דמיך אלא שחז"ל השתמשו בלשון מושאל ע"ז גם על שינה ומיתה כידוע, ומדקאמר כאן מאן דדמיך ולא אמר מאן דניים י"ל דדוקא בשוכב לישן יש קפידא אבל המתנמנם בישיבה וכי"ב אין קפידא בזה. וכן מש"כ הרמ"א יושב בטל כישן דמי דוקא יושב דהיינו בקביעות.

(טעמא דקרא)

שו"ת בבאור תפילות ר"ה

ש. מי כמוך אב הרחמים זוכר יצוריו לחיים ברחמים – יש להבין מדוע תיקנו להזכיר רחמים בברכת אתה גבור שענינה גבורות.

ת. הקב"ה נותן גבורות ברחמים עיין ריש מסכת תענית.

ש. ובכן תן פחד – יש להבין מה שייך לבקש על יראת שמים, והרי שינוי בברכות ל"ב הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים.

ת. עי' חז"ל על התורה סוף או"ח.

ש. תן פחד ה' אלוקיני על כל מעשיך ואימתך וכו' – יש להבין מה ההבדל בין פחד לבין אימתך.

ת. פחד על הקרובים ואימה על הרחוקים כמ"ש חז"ל – (מכילתא מובא ברש"י שמות ט"ו ט"ז).

ש. שמחה לארצך וששון לעירך – יש להבין מה ההבדל בין שמחה לששון.

ת. שמחה לעצמו וששון לאחרים.

ש. יום הזכרון הזה – יש להבין מדוע נקרא ראש השנה יום הזכרון, מה שייך כלפי שמיא הנהגת זכרון ושכחה.

ת. מזכירינו כל שנה ודן.

ש. ואין שכחה לפני כסא כבודך – יש להבין מדוע מזכיר את כסא הכבוד, היה לו לומר ואין שכחה לפניך.

ת. דרך כבוד.

ש. לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה – לכאורה מהי המעלה של עם ישראל שעזבו את מצרים מקום ששעבדו אותם כל כך והרגו תינוקיהם והלכו אחריו למדבר.

ת. יכלו לחזור למצרים שכבר טבעו כל שונאיהם.

ש. הבן יקיר לי אפרים – יש להבין מדוע נקראו עם ישראל אפרים.

ת. הקטן שבבנים.

ש. אבינו מלכנו שלח רפואה שלמה לחולי עמך – יש להבין מה טעם נקט דוקא ברפואה לשון שליחות, ולא אמר בלשון תרפא ברפואה שלמה.

ת. אם אנו עדין ראויין לכך.

ש. כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם ואין שכחה לפני כסא כבודך – יש להבין מה שייך לזכור הנשכחות, והרי אין שכחה כלל לפניו.

ת. זה מה שאומר ותני והדר מפרש.

(שו"ת ידון משה חי"א)
להרב משה יהודה לייב קופלוביץ)

גליון זה יוצא
לע"נ האשה מרת
בתיה גיטל ע"ה
ב"ר אליהו יוסף ז"ל
נלב"ע יום ב' דראש השנה

דבר העורך

נכנסתי השבוע לרבינו כדי להתברך לקראת השנה החדשה בברכת "שנה טובה", וכשבקשתי מרבינו ברכה עבור קוראי הגליון "דברי שי"ח" החשובים משפחותיהם, רבינו ברכם בשמחה ואמר: "שנה טובה לכולם וברכה והצלחה",

ברכותינו שגורה לכל קוראינו הנאמנים, שנה טובה כתיבה וחתימה טובה, שנת עליה בתורה וביראת שמים, בהרווחה ובנחת, תכתבו ותחתמו בספרן של צדיקים לאלתר לחיים טובים ולשלום.

בברכה
יצחק זלצמאן

יומא טבא לרבנן
יצא לאור הספר
"מנחת תודה"
ובו ליקוטי דברים מרבינו
מרן הגר"ח שליט"א
המחזקים באהבת התורה,
יראת שמים, אמונת חכמים
ומדות טובות.
וכן קצת מהנהגתו בקודש
של רבינו שליט"א
ניתן להשיג:
בחנויות הספרים המובחרות

שו"ת בעניני ראש השנה

[ההערות שבסוגרים הם מפי בנו של רבינו הגר"ח שליט"א]

- ש. איך צריך להיות העבודה בימים נוראים, האם בשמחה מדודה, או באימה ויראה.
- ת. **תפוס לשון אחרון, (אבל במידה).**
- ש. האם ראש השנה יש בו דין של "שמחה" כמו בכל יו"ט, וממילא יש ענין לאכול בשר ולשתות יין מצד שמחת יו"ט, או לא.
- ת. **כתוב בספרי שיש שמחה בראש השנה, וממילא יש ענין לאכול בשר ולשתות יין.**
- ש. בראש השנה נוהגים החסידים להתפלל אצל רבם, אך יש צפיפות וזה אף מפריע לכוונה לפעמים, האם עדיף להתפלל עם הצדיק למרות הצפיפות או ללכת לביהכנ"ס אחר.
- ת. **עם הצדיק.**
- ש. לגבי מנהג שבי"ט הנשים מברכות שהחיינו בשעת הדלקת הנרות האם זה מנהג נכון. ואם בירכו שהחיינו האם הם צריכות להיזהר שלא לענות בקידוש אמון על שהחיינו שלא יהיה הפסק.
- ת. **יש שמברכים, ובאמת שלא יענו אמון בקידוש, שזה הפסק.**
- ש. כתוב שלא לישון בראש השנה שמאן דדמיך בריש שתא דמיך בכולי שתא, האם בגלל זה יש ענין לקום לפני עלות השחר, או שאין הקפדה.
- ת. **לא צריך לקום לפני עלות השחר.**
- ש. מי שעייף מאוד ורוצה שיהיה לו יישוב הדעת האם מותר לו לישון בראש השנה בצהרים, או לא.
- ת. **יכול לנוח קצת, ויותר טוב אחרי חצות.**
- ש. בענין המנהג שאוכלים סימנים האם גם בלילה השני יש ענין או לא.
- ת. **המנהג הוא שאוכלים בלילה השני ממה שנשאר בלילה הראשון.** [וכך נוהג למעשה מרן הגר"ח שליט"א, לאכול מהסימנים בלילה השני ממה שנשאר מהלילה הראשון].
- ש. אדם שלא יכול לאכול את הסימנים או בגלל בריאות או בגלל חשש תולעים, האם יש ענין להניח על השולחן ולומר יהי רצון, שהרי יש כאלה שגורסים "למחזי" או שאין עניין.
- ת. **כן.**
- ש. בענין טיבול פרוסת המוציא בדבש, האם יש ענין לטבול גם במלח או לא.
- ת. **דבש זה במקום המלח, ואין צורך לטבול במלח.**
- ש. בענין הסימנים מה קודם האם תמרים או רימונים שהם משבעת המינים, או שתפוח קודם היות וזה חביב, או שבכלל עדיף שלא לשים הדברים שהם משבעת המינים עד אחרי שגומר עם התפוח.
- ת. **יש שיטה שחביב עדיף, ולמעשה, אפשר לעשות מה שרוצים.** [מנהג מרן שליט"א, לעשות בסימנים קודם לפני סדר שבעת המינים].
- ש. בענין לאכול ענבים בראש השנה, מובא במעשה רב שהגר"א לא אכל, וראיתי שיש שסוברים שמה שהגר"א לא אכל זה רק בענבים שהיו בוסר שזה חמוץ, למעשה ענבים שלא בוסר האם מותר לאכול או לא.
- ת. **אומרים בשם החזו"א שלא היה להגר"א ענבים, אבל אין שום הקפדה שלא לאכול.**
- ש. מה עדיף לעשות בראש השנה בזמן פנוי, האם לומר תהילים, או ללמוד.
- ת. **מה שאתה רוצה.** [מנהג מרן שליט"א לומר בכל יום מעשרת ימי תשובה את כל הספר תהילים].
- ש. האם אפשר לבקש בקשה פרטית בראש השנה, או לא, שבתיקוני זוהר, (כ"ב א') כתוב הני כלבין דצוחין הב חיי הב מזוני, משמע שלא לבקש.
- ת. **מותר לבקש.**
- ש. בענין אכילה לפני תקיעת שופר, היום שירד חולשה בעולם, האם מותר, או שאסור.
- ת. **הכל כפי הצורך.**
- ש. לגבי תשליך האם צריך לעמוד ליד הבור או שמספיק שרואים את הבור.
- ת. **מספיק לראות, והוא הדין לראות את הים אף מרחוק זה מספיק.** [לפני הרבה שנים נהג מרן הגר"ח שליט"א, ללכת עד הירקון לומר תשליך, ואח"כ מנהגו היה ללכת לעיריה של בני ברק, ובשנים האחרונות מנהגו לומר תשליך אצל בנו הגר"ח שליט"א על אקווריום שבביתו].
- ש. בכל ענין הסימנים שנוהגים בליל ראש השנה – קשה מדוע מבקשים הכל בדרך של רמז של שמות מאכלים כרתי רוביא וכדומה, ומדוע לא מבקשים מפורש.
- ת. **כי אין אנו ראויים.**
- ש. ראיתי ב"אור זרוע" שכתב שאוכלים "רוביא" כדי שירבו נכסינו כרוביא, האם יש לזה מקור קדום יותר.
- ת. **לא ידוע לי מקור.**
- ש. ובאור זרוע הנ"ל, קשה לכאורה שאיתא בתיקוני זוהר שאין מבקשים על גשמיות בראש השנה.
- ת. **נכסינו הרוחניים.**
- דעת מרן הגר"ח שליט"א, שמותר לבקש בקשות גשמיות בראש השנה, אמנם מה שענה כאן, זה הכוונה שבכלל לא דברו כאן על נכסים גשמיים, אלא על רוחניים, אבל באמת מותר לבקש על גשמיות בראש השנה.

(שו"ת ידון משה חי"א)

להרב משה יהודה לייב קופלוביץ שליט"א

מעשים והנהגות מרבינו שליט"א

- שאלו לרבינו איזה קבלה ראוי לקבל על עצמו לראש השנה וענה לשבת וללמוד זה הקבלה הכי טובה, ואח"כ הוסיף ואמר לשואל באמת שזה אתה מחויב את זה גם בלי ראש השנה.
- אברך ת"ח, ששאל מה לקבל קבלה לראש השנה אמר לו רבינו תלמד בהתמדה, ותלמד דברים שעדין לא למדת, כגון קידוש החודש.
- אמר רבינו שכאשר כבר לומד גיטין [בסדר לימוד הש"ס שלו] מריחים את ראש השנה. [דבערב ראש השנה מסיים רבינו קידושין בלימוד של שמונה דפים ליום, ובערב פסח כל הש"ס].
- סיפר רבינו, פעם כשהלכתי עם אבא לומר תשליך לנהר הירקון, שקעה החמה והתחיל בין השמשות, אבא נעמד מתחת לעץ, כדי לא לטלטל המחזור מיר"ט ראשון של ראש השנה ליר"ט שני. [כחצי שעה המתין שיהיה צאת הכוכבים] [אחד שאל לרבינו באם יועיל שיקרא כל הדרך במחזור, אמר רבינו, קשה לעשות כן]
- שמעתי מהרה"ג ר' משה סמוטני שליט"א ששנה אחת כשחזר רבינו ממעריב בליל א' דראש השנה שמע איך שרבינו אומר להרבנית השנה ודאי יהיה לנו שנה טובה, שכל כך הרבה יהודים ברכו אותי.
- סיפר רבינו את המעשה עם ה'מוסר' (המלשין) של העירה שהחליט שרוצה להיות בעל תוקע, ואנשי העיר לא הסכימו כי הם הבינו שהוא לא ראוי להיות שליח הציבור לתקיעות. והלך הלשין אצל המושל על היהודים שלא מתנהג עמו כהוגן מכיון שהוא המוסר. אמר לו המושל. תשלח ותאמר להם שאני מצווה שיתנו לך לתקוע. הלך לרב ואמר לו, שמע הרב. כשהגיע ראש השנה, עלה המוסר לבימה והתכונן לתקוע צוה עליו הרב, רד מיד! אמר לו מאי האי הרי הסכמת, אמר לו הרב, לא התכוונתי על ראש השנה, יש לנו חג יותר גדול שקוראים לו יום כפור ושם תוקעים ג"כ זכר ליובל כו' ואז תתקע. הלך המוסר למושל ואמר לו תראה איך התנהגו. שאל לו המושל מדוע אינך מרוצה, ענה לו, כיון שביום כפור תוקעים רק תקיעה אחת, אמר לו המושל שוטה שבעולם, אחרי שהשופר בידיים שלך אתה יכול לתקוע בזה אפילו מאתיים קולות.
- ועוד אמר רבינו, בערב ראש השנה היה החזו"א נכנס לשמוע הסיום שלי, ואמר, שגם בלאו הכי לא היה צם מטעמי בריאות, אבל, אם יש לו אפשרות לשמוע סיום למה לא לשמוע.
- אחד בא לרבינו ואמר לו, שקשה לו בלימוד הגמרא אמר לו רבינו עכשיו בא ראש השנה, תתפלל!
- אחד היה אמור לעבור טיפול רפואי שאל לרבינו אם לעשות זאת קודם ראש השנה או אח"כ. אמר לו שיעשה אח"כ, כיון דבראש השנה נידונין מחדש.
- ראש ישיבה אחד בא לספר שחסר לו חמישים אלף דולר, אמר לו רבינו אתה אשם אתה לא התפללת מספיק טוב ב'ראש השנה'.
- כידוע בליל ראש השנה באים אלפים להתברך מרבינו, במשך כמה שעות ומתעייף מזה מאד, ודיברו עמו פעם אולי לוותר על כך, אמר רבינו איך אפשר לוותר על ברכות שכל כך הרבה יהודים מברכים אותי.
- אחד אמר פעם לרבינו אחרי תפילת ראש השנה בבית הכנסת 'לדרמן' חם מאד וקשה להתפלל, השיב רבינו: מי שחם לו פה לא חם לו למעלה (בשמים)!!
- בחודש אלול רבינו אומר לאנשים עכשיו ערב ראש השנה תתפללו זה הקבלה הכי טובה עכשיו. להתפלל.
- לאחד שהתאונן שאירעו לו הרבה נזקים, אמר לו רבינו, כל חסרונותיו של אדם כתובים מראש השנה, תתפלל ובע"ה תצליח.
- יש שנרתעים מלהתעסק בשידוכים בחודש אלול ובעש"ת, מורה ואומר רבינו, אדרבה, זה מצוה להתארכ לפני יום הדין ובזה יהיה לו עוד זכות, ולא לדחות אף ביום אחד.
- אחד שיש לו בעיות באוזנים. אמר רבינו שילמד הלכות תקיעת שופר.
- (ליל ר"ה תשס"ט) רבינו קיבל אנשים רבים לאלפים מכל קהלות ישראל לברכת שנה טובה. ונמשך הרבה זמן לאחר תפלת מעריב, [כשעה וחצי]. בנוסף לכך קיבל זמן רב לאחר סעודת יר"ט. ואחד אמר לרבינו שיש רבנים שקשה להם לקבל כל אחד, עומדים במרפסת ביתם ומברכים את כולם כאחד. אמר רבינו, שהחזו"א בירך לכל אחד, ואף שלא היה ציבור כמו היום, בכל זאת באו מעוד מקומות להתברך, וכן אצל אבא שכבר היו יותר אנשים ממה שהיו אצל החזו"א בירך לכל אחד, אבל לא היה ציבור גדול כמו שיש היום.
- סיפר רבינו שר' אליה דושניצר זצ"ל אמר בהישיבה לפני התקיעות דברי חיזוק שכתוב בחז"ל שהמילים של בן אדם מדודים ונגזר כמה ידבר ובאם מדבר יותר מפסיק לדבר. והבאתי חז"ל זה בארחות יושר אלא שר' אליה אמר שבדברי תורה אינו כן, וכנראה זה מסברא] וכן כתוב בחז"ל שהפסיעות של בן אדם מדודות.

שבת שובה פרשת האזינו פשט על התורה

"עלה אל הר העברים" (מט, ג)

לכאור' כיון שלא אמר לו זמן הי' יכול למשוך הרבה זמן ולא לעלות והי' מאריך ימים (עי' בחזו"א סוף נגעים שאין שייך בזה בל תאחר) ומ"מ משום זריזין מקדימין למצות נזדרז לקיים מיד אע"פ שע"ז ממחר מיתתו וכבר שיבחוהו חז"ל ע"ז במעשה מדין בבמדב"ר פכ"ב סי' ב' ואע"ג שיש בזה פקו"נ כיון שהוא מצות הקב"ה ל"ש בזה פקו"נ.

"עלה אל הר וגו' וראה את ארץ כנען וגו' ומוות בהר וגו' והאסף אל עמך וגו'" (מט, ג)

א"ל כל דבר בל' ציווי כדי שיהי' לו מצוה על העלי' ומצוה על הראי' ומצוה על המיתה כדי שילך ברצון ובשמחה שידע שמקיים בזה מ"ע על כל דבר [ועיין לקמן בסמוך].

"ומוות בהר וגו' והאסף אל עמך כאשר מת אהרן אחיך" (מט, ג)

היינו שצוהו שיפשוט ידיו ורגליו ויעצום עיניו כמו שעשה אהרן כדפירש"י. וקשה דהול"ל מתחלה והאסף וגו' ואח"כ ומות שהרי קודם פשט ידיו ואח"כ מת. וי"ל שמ"ר לא מת כמ"ש בסוטה י"ג ב' מה להלן עומד ומשמש כו' אלא שנראה לעינינו כאילו מת וא"כ גם אחר מיתה יכול לקיים פשיטת ידיו וכו' ואולי אם הי' עושה זה לפני המיתה לא הי' ניכר שמקיים במיתתו המצוה למות ובזה ניכר שקיים כאן ב' מ"ע וצ"ע.

"ומוות בהר אשר אתה עולה שמה" (מט, ג)

בסוטה י"ג ב' דרשו שמשה מת בנחלת ראובן ונקבר בנחלת גד שנא' כי שם חלקת מחוקק ספון ונדרש על משה מלמד שהי' מוטל בכנפי שכינה והביאו לקבורה. ובאמת זה מוכרח גם מהפסוקים כאן שהרי כתיב ומות בהר ובפ' ברכה כתיב ויקבר אותו בגי' וא"כ מי הורידו מההר להגי' ע"כ שהי' מוטל בכנפי שכינה כנ"ל.

(טעמא דקרא)

על ההפטרה

"ארפא משובתם כי שב אפי' ממנו" (יד, ה)

יומא פ"ו ב' גדולה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו שנא' ארפא משובתם כי שב אפי' ממנו מהם לא נאמר אלא ממנו. וצ"ב, וכבר עמד בזה רעק"א בגליון הש"ס ע"ש, אמנם הענין עפמ"ש"כ בשם הגר"א (כמדומה) עה"פ הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט שבדיני שמים אין מענישין את האדם אא"כ כל קרוביו ומכיריו ויודעיו נתחייבו בצער הזה שיצטערו על עונשו ואם א' מהן אין חייב בצער הזה אין עונשין אותו, וזה קאמר כיון שאם יחיד עשה תשובה א"כ תו אין מגיע לו להצטער בצער הצבור וממילא מוחלין לכל העולם כולו.

(טעמא דקרא)

שו"ת בעניני עשרת ימי תשובה

ש. בענין לקנות ד' מינים מה עדיף האם לפני יוהכ"פ או אחרי יוהכ"פ.

ת. מט"ו באב כבר דאגו לד' מינים.

ש. להלכה למעשה מה הדין שחט את התרנגול בכפרות ונמצאת טריפה האם יצא ידי חובה או לא.

ת. אדרבה יש אומרים שזה הכי כפרה. [מין שליט"א, מקפיד שיבדקו את התרנגול שעשה כפרות שהוא לא טריפה].

ש. והאם לפחות יש עניין להדר עוד פעם לעשות כפרה בהידור.

ת. לא צריך.

(שו"ת ידון משה חי"א להרב משה יהודה לייב קופלוביץ)

עובדות מרבינו בעניני תשובה

- סיפר רבינו שבא אחד לפניו שהכשיל את הרבים באכילת טריפות, אמר לו רבינו אין דבר העומד בפני תשובה, ושאלו לרבינו הא מחטאי הרבים אין מספקין בידם לעשות תשובה, ואמר דבכל זאת אם מתאמצים יכולים לעשות תשובה.
- שבת תשובה תשע"א אמר רבינו שכבר בלילה גמר התהילים, וזה לוקח לערך שעה וחצי.

(מנחת תודה)

ניתן להנציח בגליון לע"נ לרפואה ולהצלחה. הערות והארות יתקבלו בברכה 057-3145900

ניתן לקבל את הגליון מדי שבוע במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל עובדות מרבינו שליט"א (ממקור ראשון בלבד) וכן מכתבים עם תשובות כדי שנוכל לפרסמם ולזכות את הרבים.